

[0505]

IN GEFAL FAN MIDFRYSK 'PLAGIAET'

*It Nieuw Leeuwarder ALMANACH, Na den Nieuwen Styl, op 't Jaar onzes Heeren JESUS CHRISTUS 1778. Door Theunes Piers, Mathematicus. Te Leeuwarden., gedrukt by JOH. SEYDEL, Boekverkoper op den hoek van de Koningstraat, better bikend as "ien seldzem Almenak", einiget mei de TAJIFT OP IT FRIESKE BOERE ALMANACK; BY ELTJOOR BROCHT TROCH IEN BOERE SOON YN FRIESLAAN.*¹ De TAJIFT wurdt foarôfgongen troch de NEY-REDIN OER IT FRIESKE BOERE ALMANACK.

Hwat beide teksten mienskiplik hawwe en tagelyk ûnderskiedt fan de oare, 18de-ieuske teksten yn *ien seldzem Almenak*, is de stavering (û.m. it opfallend faek brûken fan de *i* foar de *schwa* yn in wurd as *goudin* en de *ck-* en *gh-*forbiningen, binammen oan 'e ein fan in wurd of wurdlied yn foarmen as *sijcker* en *gongh*). It liket der op dat yn de TAJIFT en yn de NEY-REDIN deselde *staverder* de hân hawn hat.

Op groun fan dy stavering, dy't jin earder 17de- as 18de-ieusk oandocht en op groun fan it feit dat yn de NEY-REDIN forwiisd wurdt nei de opfettingen fan de Deenske stjerrekundige Tycho (TYGE) Brahe, dy't fan 1546-1601 libbe, bitwivele ik oft TAJIFT en NEY-REDIN wol op 1778 datearre wurde mochten.

Foar de TAJIFT docht nou bliken dat myn twivel - foar in part atleast - rjochtfeardige wie. De TAJIFT is - lykas wenst wie foar soksoarte stikken - fordield yn de tolve moannen fan it jier. Elke moanne bigjint mei in fjouwer-rigelich rymke, dat folge wurdt troch in stikje proaza. Foar seis fan dy tolve rymkes hat it *Ackrumer Friesche-Boere ALMANACH*² út 1671 as boarne tsjinne. Ik lit de - faek letterlik - oerienkommende rigels hjir neist inoar folgje:

Ackrumer ALMANACH 1671

Januarius

Hey ho giet het op ien rijddin/
Mey dy Reedin en dy Slijddin/
It motter nu lustigh to stæn
Al sil 't Goed ney dy Lombart flæn.

Martius

Hoe krije alle Katten Iongin?
Datse nu dus fræeslijck sjongin/
Of is 't nu har Brullofts dey?
Dat s'elck oor dus dounsje ney.

Junius

O dy moye gouden Sinne/
Komt haest ur uws Holle rinnen/
Sijn gon[g]h is nu machtigh hæegh/
Haest sa daelt hy wer om læegh.

Julius

Sjogh reys hoe dy Haentjemieren/
Mey dy Seyne gææn plesierin/
Komt har dit van Suip of Waey/
Wol dus dronckin dat komt fraey.

Augustus

Huysman gong dijn volk uit seynen/
Om 't Noot to heljen op dy weynen/
Sis Wijn in Bjer sa langh genacht/
En nim dijn tijd for al to wacht.

November

Dy ærme Beestin mogge woy⁴ kleye
Dat minse sa alle dagin giet deyen/
't Is næt as mordjen ijn⁵ dæe to slaen/
Dat dy Ljoe deys nu dwaen.

TAJIFT op it "seldzem Almenak" 1778

JANUARJUS

Hey hoe giet het op en rijdin,
Mey dy Reedin en dy Slijdin,
It motter nou lustig te stæn,
Al sil 't Goed neije Lommet flæn.

MARTJUS

Dy Kattin sionge nu har sang,
Dat dourrit heele nachtin langh;
Ik heer ljæver dy Nachtegael,
As disse lompin Katte tael.

JUNJUS

O! dy moiye goudin Sinne,
Komt haest oer uws Bolle rinne,
Sijn gongh is nou machtigh heegh,
Haest so daelt hy wer om leegh.

JULJUS

Nou te fiede Haentiemieren,
Lit dy Seyne lustigh swieren,
Trog it gers en blommen fraey,
Jeijer him trog al mey ien swaey.

AUGUSTUS

Hoesman gong dijn Volk uyt seynen,
Om 't Noot to heljen op dijn weynnen,
Sis wijn in bier so langh genacht,
En nim dijn tijd voral te wacht.

NOVEMBER

Hoe drock het elck it nou te dwaan,
Om te mordjen en dæ te slaan.
Dy eerme Beestin mogge wol kleije,
Dat minse sa alle dagin giet deije.

In dúdlik gefal fan plagiaet, fan in 'pirated edition', soene wy hjoeddedei sizze. Ta ûntskuldiging fan de skriuwer fan de *TAJIFT* moat lykwols sein wurde dat it lienen fan oarmans tekst en namme (as dy reklamewearde hie), net ûngewoan wie yn de almenaklektuer. Miskien is it yn dit forbân ek net tafallich dat de skriuwer fan de *TAJIFT*, dy't him forskûlet achter it pseudonym IEN BOERE SOON YN FRIESLAAN, seit dat er de tekst BY ELTJOOR BROCHT hat.⁶ De *NEY-REDIN* is hielendal anonym en ek dat soe in fingerwizing wêze kinne, dat it gjin oarspronklik wurk is. Hwa wit oft der yn ûnbikende (of 'weirekke' almenakjes nochris oare parallellen foar it ljocht komme.

Tsjalbert

Pieter Breuker

Noaten:

1. To finen yn A. Feitsma en R. Bosma, *Frysk út de 18de ieu /.../ III* (= *Estrik* 22) (Grins 1961) s. 148-154.
2. Basisarge troch Kr. Boelens yn *Estrik* 4 (Grins 1953).
3. Ek Jo Smit achtet it yn syn útjefte yn *Dit is ien seldzem Almenak* (= *Magnus-Rige* 11) (Ljouwert 1973) s.13 frjemd dat yn de *NEY-REDIN* Tycho Brahe neamd wurdt en hy freget him dêrom ôf oft 'it part dat oer de biweging fan sinne en planeten giet ek weromgiet op in âlder stik.'
4. lê: wol
5. lê: in
6. Ek *DE BURKERIJ* (1774; werútjown fan J. H. Brouwer as *Magnus-Rige* 10, Boalsert 1963) is 'Bij eltjoor brogt trog ien BOERE ZOON', wylst de ûndertitel fan *IT LIBBEN FEN AAGTJE IJSBRANTS OF DY FRIESKE BOERINNE* (1779; werútjown fan J.H. Brouwer as *Magnus-Rige* 7, Boalsert 1954) is 'BIJENBROGT TROG IEN FEN AAGTJES BLOEDFRÆNEN; EN NOU OON 'T LJÆGT JOON TROG IEN FEN HAR GOE-KUNDERS.' Dy omskriuwingen soene op ien en deselde skriuwer wize kinne. Ik hoopje meikoarten in publikaasje forskine to litten oer it wurk fan Eelke Meinerts, dêr't û.m. de fraech hwat hy en hwat Feike van der Ploeg skreaun hat, yn oan 'e oarder komme sil.